

Осадчук Ігор Юрійович

Урядові кабінети в контексті функціонування атипової парламентської системи правління в державі Ізраїль (1996–2003 рр.)

УДК 328.132:[328.126](569.4)“1996/2003”
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2020-2-75-82>

Осадчук Ігор Юрійович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології
Львівського національного університету
імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна

Серед парламентських систем державного правління функціонують/функціонували такі системи правління, які формально і/чи фактично відрізняються/відрізнялись від традиційних/типових парламентських. За такої умови індикаторами розрізнення типових й атипових парламентських систем державного правління можуть бути вкрай варіативні чинники політичного процесу та міжінституційних відносин. У цьому контексті актуальним є дослідження урядових кабінетів в атиповій парламентській системі правління – в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр. Метою статті є визначення типів урядових кабінетів у контексті функціонування атипової парламентської системи правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр. Теоретико-методологічною основою запропонованого наукового дослідження вибрано неoinституціоналізм і його варіативні типи й парадигми. Головний метод, котрий став іманентним складником дослідження, – це метод порівняльного аналізу.

Доведено, що особливості інституту прямих виборів прем'єр-міністра зумовили атиповість парламентської системи правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр. На практиці партія/блок, які висували кандидата на посаду прем'єр-міністра, в 1996, 1999 рр. отримували значно нижчу підтримку, ніж сам кандидат. Це означало, що значна частина електорату поділяла свій вибір на прямих виборах прем'єр-міністра й на парламентських виборах, голосуючи за кандидата на посаду прем'єр-міністра від однієї партії, а на виборах до Кнесету – за іншу партію. В атиповій парламентській системі правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр. урядові кабінети визначено за такими критеріями: 1) за способом формування як ті, котрі сформовані за схемою «всенародно обраний (на прямих виборах) прем'єр-міністр + парламентський спосіб формування щодо міністрів урядового кабінету»; 2) за типом композиції/складу – партійні; 3) за типом партійних урядових кабінетів – коаліційні більшості (перші кабінети Б. Нетаньяху й Е. Барака; перший, другий, третій та четвертий кабінети А. Шарона) й коаліційні меншості (другий і третій кабінети Б. Нетаньяху й Е. Барака; п'ятий кабінет А. Шарона); 4) за типом коаліційних урядових кабінетів більшості – мінімально-переможна коаліція (перший кабінет Б. Нетаньяху) та надлишково-переможна коаліція (перший кабінет Е. Барака, перший, другий, третій та четвертий кабінети А. Шарона).

Ключові слова: система державного правління, парламентаризм, атиповий парламентаризм, інститут прямих виборів прем'єр-міністра, урядовий кабінет, Держава Ізраїль.

Вступ. Дослідження атипових парламентських систем державного правління та їх інституційних атрибутів, зокрема урядових кабінетів, є актуальним напрямом у сфері аналізу конституційних (і/чи політичних) систем правління в політичній науці. Атипові парламентські системи державного правління або окремі аспекти політичного процесу та міжінституційних відносин, які прямо чи опосередковано вказують на атиповість парламентських систем правління у межах республіканської форми державного правління проаналізовано у працях таких авторів, як: Г. Малер [22], І. Осадчук [5], Б. Сассер [26], Ю. Сезгін [24], Г. Стеллман [25], Р. Хазан [18; 19] тощо.

Мета та завдання. Метою статті є дослідження типів урядових кабінетів у контексті функціонування атипової парламентської системи правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр. Для реалізації поставленої мети треба вирішити такі завдання:

- 1) проаналізувати основні підходи до визначення типової парламентської системи правління;
- 2) розкрити особливості інституту прямих виборів прем'єр-міністра як атрибуту атиповості пар-

ламентської системи правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр.;

3) на основі певних критеріїв з'ясувати типи урядових кабінетів в атиповій парламентській системі правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження вибрано неoinституціоналізм і його варіативні типи й парадигми. Головний метод, котрий став іманентним складником дослідження, – це метод порівняльного аналізу.

Результати. Х. Лінц зазначає, що парламентська система правління, на відміну від президентської, більш моністична з погляду легітимності (суверенітет належить парламенту, котрий обирається тільки народом), більш відкрита і пристосована до вираження волі мінливо налаштованих виборців і, відповідно, до розв'язання конфліктів, зокрема таких гострих, як національні. У такій системі правління наявна єдність ешелонів влади, оскільки виконавча влада (прем'єр-міністр і його кабінет) призначається й контролюється парламентом, президент відіграє значною мірою церемоніальну роль, а всі інші вищі органи ніби

походять від законодавчої влади, й тим самим можливий конфлікт між двома гілками влади зводиться до мінімуму [3, с. 43].

На думку А. Лейпхарта, парламентська система правління визначається трьома чинниками:

1) уряд несе відповідальність перед парламентом. Це означає, що парламент може усунути уряд шляхом висловлення останньому вотуму недовіри;

2) глава уряду (переважно його називають прем'єр-міністром) не обирається безпосередньо виборцями, а натомість обирається парламентом;

3) урядові кабінети – колективні чи колегіальні виконавчі структури [21, с. 117–118].

До того ж А. Лейпхарт наголошує, що для парламентських систем правління «найкращим показником» виконавчо-законодавчих відносин є тривалість кабінету [21, с. 129]. У цьому контексті К. фон Бейме виокремив фактори, які сприяють співпраці між парламентською більшістю та урядом:

1) сумісність депутатського мандату та міністерської посади;

2) прем'єр-міністри, як правило, є членами парламенту.

Ці два фактори забезпечують злиття між парламентом та урядом, на відміну від роз'єднання між конгресом та президентом, що характерно для президентської системи правління [27, с. 9–10]. Як зазначає Дж. Сарторі, парламентські системи не припускають поділу влади між парламентом та урядом: вони засновані на поділі повноважень між законодавчою й виконавчою владою. Також варто сказати, що за всіма системами, які називають парламентськими, саме парламент призначає, підтримує й у деяких випадках відправляє у відставку уряд [12]. Парламент, за словами К. фон Бейме, контролює уряд, ставлячи питання, користуючись правом інтерпеляції та створюючи слідчі комітети, які полегшують рішення про те, чи застосовувати найсильнішу санкцію, а саме – висловлення вотуму недовіри [27, с. 9]. А. Шайо визначає, що в парламентській системі правління «виконавча влада <...> через парламент керує сама собою. Виконавчій владі належить виключна роль у поданні законопроектів, у формуванні бюджету» [14].

П. Пернталер указує, що «парламентській системі правління притаманна низка контрольних повноважень і противаг у відносинах між парламентом та урядом (наприклад, вотум недовіри, бюджетна влада парламенту, парламентське розслідування, розпуск парламенту тощо)» [23, с. 323]. Г. Дьорінг і собі виокремив три виміри парламентської сили над урядом: контроль порядку дебатів і слухань у комітетах; сила комітетів у законодавчому процесі; повноваження формувати порядок голосувань у парламенті [16].

Головною особливістю парламентської системи правління, як підкреслює А. Романюк, є форму-

вання уряду парламентом і наділення парламенту правом на дострокове припинення повноважень уряду через процедуру вотуму недовіри, коли ініціатором виступає парламентська опозиція, або невідтримку голосування довіри уряду, коли ініціатором виступає сам уряд [11]. Вотум недовіри – парламентська ініціатива, спричинена незадовільним/невідповідним (на думку переважно опозиційних, хоча інколи і провладних депутатів парламенту) станом виконання урядом, прем'єр-міністром, окремим міністром своїх повноважень, несхваленням політичної лінії, певних дій або законопроектів урядового кабінету, під час якої в парламенті (відповідній палаті парламенту) відбувається голосування про дострокове припинення повноважень уряду, прем'єр-міністра чи окремого міністра. Це означає, що об'єктом вотуму недовіри може бути міністр, прем'єр-міністр, проте найчастіше – повний склад урядового кабінету [10]. Є два різновиди вотуму недовіри:

1) *звичайний* – коли пропонують дострокове припинення повноважень об'єкта вотуму недовіри. Якщо за вотум недовіри проголосує необхідна кількість депутатів парламенту чи провідної палати парламенту, тоді міністр, прем'єр-міністр або урядовий кабінет достроково припиняє свої повноваження (наприклад, в Естонії, Греції, Італії, Латвії, Угорщині);

2) *позитивний (або конструктивний) вотум недовіри* – коли дострокове припинення повноважень об'єкта вотуму недовіри відбувається за умови одночасного висунення кандидатури нового міністра, прем'єр-міністра та/або складу (чи програми) урядового кабінету (наприклад, в Угорщині у 2009 р. прем'єр-міністра Ф. Дюрчяня відправлено у відставку, а натомість сформовано кабінет на чолі з Г. Бажнаєм; у ФРН вотум недовіри був винесений Бундестагом у 1982 р. федеральному канцлеру Г. Шмідту, якого змінив на посаді Г. Коль). Висловлення конструктивного вотуму недовіри одночасно є успішним вотумом інвестиції новому міністру, прем'єр-міністру чи урядовому кабінету загалом [10].

У відповідь на недовіру, висловлену уряду, прем'єр-міністр може рекомендувати президенту достроково розпустити парламент (або його нижню палату) і призначити нові парламентські вибори [8, с. 8] (наприклад, відповідно до ст. 88 Конституції Італії президент може розпустити обидві палати або одну з них, заслухавши їх голів [20]). У парламентських системах правління, як підкреслює І. Процюк, достроковий розпуск парламенту (нижньої палати парламенту) відбувається через урядову кризу в таких випадках:

1) коли жодна з партій або коаліцій, котрі формуються в парламенті (нижній палаті парламенту), не має абсолютної більшості, необхідної для формування уряду;

2) якщо коаліційний уряд утратить підтримку парламенту (нижньої палати парламенту) внаслідок розпаду правлячої коаліції й водночас не виникне нова коаліція;

3) коли однопартійний уряд втратить підтримку абсолютної більшості внаслідок внутрішньопартійних розбіжностей [8, с. 8].

А. Георгіца виділив такі ознаки парламентських систем правління:

1) проголошення принципу політичного верховенства парламенту;

2) наявність посади прем'єр-міністра та уряду як самостійного колегіального органу, наділеного широкими владними повноваженнями;

3) відсутність у глави держави значущої політичної влади. Президент, як глава держави у парламентській системі правління, не є самостійним учасником політичного процесу: зміст рішень, які приймаються ним, не залежать від нього, а визначаються, як правило, політичними відповідальними органами – парламентом, урядом. Кожний акт, який видається президентом, стає чинним і підлягає виконанню за умов його контрасигнації прем'єр-міністром на документах загальнополітичного змісту або міністром, коли акт глави держави зачіпає відповідну галузь управління;

4) принцип політичної відповідальності уряду перед парламентом. У парламентській системі правління уряд, міністри несуть відповідальність тільки перед парламентом (перед нижньою палатою парламенту). Традиційно вважається, що, наприклад, відхилення парламентом важливого урядового законопроєкту або іншої важливої пропозиції є вотумом недовіри. Резолюція про довіру пропонується самим урядом: якщо законопроєкт не буде прийнятий, то уряд піде у відставку. Це спричиняє достроковий розпуск парламенту й нові вибори, що не завжди влаштовує депутатів. Отже, загрожуючи відставкою, уряд домагається прийняття потрібних йому законів;

5) зростання ролі глави уряду, який визначає його політику. Прем'єр-міністр стає зосередженням усієї державної діяльності [2, с. 69–70].

Як зазначає І. Процюк, президент у парламентських системах правління не одержує свій мандат безпосередньо від народу [6, с. 580]. Президент обирається парламентом/обом палатами парламенту і/чи спеціальною колегією. Повноваження президента (за винятком суто представницьких) у таких системах здійснюються зі згоди й за ініціативою уряду [6, с. 580]. Парламент у парламентських системах правління не тільки займається законотворчістю, а й наділений повноваженнями формувати інститути виконавчої та судової влади. Складається ситуація, коли виконавча й судова гілки влади є похідними від влади законодавчої [7, с. 23]. І. Процюк виокремлює такі ознаки парламентських республіканських систем правління:

1) формування уряду парламентом (нижньою палатою) лише за мінімальною (або навіть номінальною) участю президента й вирішальна за такої умови роль у такому процесі політичної партії (коаліції партій), яка має більшість у парламенті;

2) реальна належність виконавчої влади колегіальному органу – уряду;

3) фактичним главою виконавчої влади є глава уряду (прем'єр-міністр), який є лідером правлячої партії (партійної коаліції), котра отримала більшість у парламенті;

4) прем'єр-міністр і більшість міністрів, як правило, є членами законодавчого органу;

5) формальна колективна (часто індивідуальна) політична відповідальність уряду (членів уряду) – виключно перед парламентом;

6) не лише юридична відповідальність уряду перед парламентом, яким він може бути відправлений у відставку внаслідок вираження недовіри, а й парламенту, що своєю більшістю фактично несе політичну відповідальність за діяльність сформованого ним уряду й може бути розпущений главою держави (президентом);

7) значні повноваження уряду в законодавчому процесі;

8) глава держави (президент) обирається парламентом або спеціальною колегією, створеною парламентом (тобто парламентським способом);

9) фактично номінальна влада президента, на якого покладено суто представницькі функції;

10) право глави держави (президента) розпустити парламент контролюється урядом;

11) акти президента контрасигнуються главою уряду та/або відповідним міністром [9, с. 73].

Як зазначає Р. Елгі, *парламентська система правління* – система правління, в якій глава держави отримує свої повноваження на підставі непрямих (чи небезпосередніх) виборів, а прем'єр-міністр та урядовий кабінет є колективно відповідальними лише перед парламентом [18]. В. Литвин визначає *парламентаризм* (парламентську систему правління) як конституційну (і/чи політичну) систему республіканської форми державного правління (спрощено – систему державного правління), за якої президент отримує свої повноваження на підставі непрямого (невсенародного) вибору (наприклад, у легіслатурі), а прем'єр-міністр й урядовий кабінет колективно відповідальні винятково перед легіслатурою (водночас члени уряду, крім прем'єр-міністра, можуть бути індивідуально відповідальними й перед президентом та легіслатурою, однак це не має дефінітивного значення і впливу на структурування системи державного правління) [4, с. 7].

Проаналізуємо особливості парламентської системи правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр. 18 березня 1992 р. Кнесет (парламент) прийняв новий закон про вибори, котрий передбачав

проведення одночасно прямих усенародних виборів прем'єр-міністра та чергових парламентських виборів у 1996 р. Кандидата на посаду прем'єр-міністра висувала партія або група партій, які мали принаймні 10 місць в Кнесеті (останнього скликання до нових парламентських виборів), або 50 тис. осіб, що мали право голосу. Кандидат мав бути громадянином, який досягнув 30 років, й очолити список кандидатів партії до парламенту. Прем'єр-міністр обирався на загальних прямих рівних і таємних виборах за мажоритарною системою абсолютної більшості. Якщо жоден із кандидатів на посаду прем'єр-міністра не отримував абсолютної більшості дійсних голосів виборців у першому турі, то через два тижні мав бути проведений другий тур, у якому брали участь тільки два кандидати, які отримали найбільшу кількість голосів у першому турі. Переможцем був той кандидат, який у другому турі отримав найбільшу кількість дійсних голосів. Хоча прем'єр-міністр обирався окремо, він продовжував нести відповідальність перед Кнесетом і мав бути членом парламенту [24, с. 78]. Зазначимо, що президент обирався депутатами Кнесету [13, с. 70]. Парламент обирався за системою пропорційного представництва в єдиному загальнодержавному виборчому окрузі з виборчим бар'єром, який становив 1,5% [18]. Після виборів прем'єр-міністр упродовж 45 днів повинен був представити свій кабінет та отримати вотум довіри від Кнесету. Кількісний склад кабінету (прем'єр-міністр та міністри) становив не менше 8, але не більше 18 осіб. Крім прем'єр-міністра, принаймні половина міністрів мали бути членами парламенту. Якщо новообраний прем'єр-міністр упродовж 45 днів не зміг представити склад уряду парламенту (тобто не зміг сформувати коаліцію більшості), то впродовж 60 днів проводились спеціальні вибори прем'єр-міністра. Якщо той самий кандидат знову був обраний прем'єр-міністром і впродовж 45 днів не зміг представити склад уряду парламенту, то нові вибори мали відбутися ще раз, але цей кандидат не міг брати участь у виборах прем'єр-міністра втретє. Термін перебування на посаді прем'єр-міністра, який обирався одночасно із Кнесетом, становив чотири роки, крім випадків, коли, згідно з виборчим законодавством, відбувались дострокові парламентські вибори або спеціальні вибори прем'єр-міністра [25, с. 651].

Розпуск Кнесету, а отже, нові вибори прем'єр-міністра й парламенту, відбувались за таких умов:

- 1) коли парламент відхиляв список міністрів, запропонованих прем'єр-міністром;
- 2) коли принаймні 61 член Кнесету висловив вотум недовіри прем'єр-міністру;
- 3) коли парламент не приймав Закон про бюджет упродовж трьох місяців після початку фінансового року;
- 4) коли парламент саморозпустився (на основі спеціального закону);

5) коли прем'єр-міністр подав у відставку та розпустив Кнесет (наприклад, якщо «ворожий» Кнесет запобігав належному функціонуванню уряду) [25, с. 651].

Вотум недовіри прем'єр-міністру вважався прийнятним, якщо за нього проголосувала абсолютна більшість (61 із 120) депутатів Кнесету. Відставка прем'єр-міністра призводила до розпуску парламенту, що означало проведення нових виборів прем'єр-міністра та парламенту. А проте якщо за відставку прем'єр-міністра голосувала кваліфікована більшість (80 депутатів), то нові вибори проводились тільки для прем'єр-міністра [19, с. 25]. Крім того, Кнесет також міг також висловити вотум недовіри прем'єр-міністру (абсолютною більшістю голосів) у таких випадках: після засудження прем'єр-міністра за вчинення злочину проти суспільної моралі; якщо прем'єр-міністр не зміг призначити мінімум 8 міністрів для формування уряду; якщо прем'єр-міністр не міг виконувати свої функції на постійній основі [25, с. 651].

Прямі вибори прем'єр-міністра, котрі відбулись у 1996, 1999, 2001 рр. зумовили атиповість парламентської системи правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр. (у типових парламентських системах правління прямі вибори прем'єр-міністра не передбачені). Прем'єр-міністри Б. Нетаньяху, Е. Барак і А. Шарон були обрані відповідно на прямих виборах 1996, 1999, 2001 рр. На практиці партія/блок, які висували кандидата на посаду прем'єр-міністра в 1996, 1999 рр., отримували значно нижчу підтримку, ніж сам кандидат. Це означало, що значна частина електорату поділяла свій вибір на прямих виборах прем'єр-міністра й на парламентських виборах, голосуючи за кандидата на посаду прем'єр-міністра від однієї партії, а на виборах до Кнесету – за іншу партію. Кількість мандатів, які мали фракції Партії праці (HaAvoda) й партії Лікуд (Likud) у Кнесеті, скорочувалась із каденції в каденцію й, навпаки, зростав сукупний потенціал їх конкурентів за голоси «лівих» і «правих» виборців [13, с. 121]. Це так само різко підвищувало «ціну» кожного коаліційного партнера й конфліктність правлячого блоку, а також знижувало його стійкість [13, с. 122]. Зазначимо, що у 2001 р. А. Шарон був обраний прем'єр-міністром на прямих виборах, хоча парламентські вибори не проводились.

3. Бялоблицький виділив критерії типології урядових кабінетів. Перший критерій типології – *спосіб формування урядового кабінету*. У країнах із парламентськими та напівпрезидентськими системами правління здебільшого застосовують парламентський спосіб формування урядових кабінетів, за якого парламент безпосередньо здійснює відповідні процедури щодо їх призначення або формування; президентський спосіб формування урядів застосовують у президентських (і в деяких напівпрезидентських системах правління), де уряд формується президентом [1, с. 221]. Другий критерій типології – *тип композиції/складу урядового кабінету*. Партійні

уряди – це такі виконавчі структури, кабінети яких складаються із представників партій та формуються на підставі партійної належності. Іманентна ознака формування партійного уряду – використання композиції/складу парламенту (або нижньої палати парламенту) у процесі формування уряду. Партійні уряди вважають базовим конструктом у парламентських демократіях. Непартійні кабінети формують, коли партії в парламенті не можуть домовитись щодо утворення однопартійного уряду/коаліції, а розпуск парламенту (нижньої палати парламенту) вважається небажаним [1, с. 229]. Проте таке визначення наближене лише до парламентського способу формування урядів. У політичній науці прийнято декілька способів означення непартійних урядів залежно від цілей, які ставлять перед урядами: технократичні, чиновницькі, перехідні, технічні та службові. Специфікою непартійних (технократичних) кабінетів є той момент, що вони охоплюють фахівців, які можуть не належати або належати до тієї чи іншої партії, але їхня партійна належність у цьому разі не має ніякого значення. Технократичні уряди мають тенденцію бути сформованими й у країнах, де превалюють президентські кабінети (уряди, сформовані президентами). Традиційно виділяють такі види непартійних урядів: повністю технократичні (непартійні) або частково технократичні (непартійні), які можуть бути напівтехнократичними та напівпартійними залежно від конфігурації партійних і непартійних преференцій міністрів. Напівтехнократичні/напівпартійні уряди З. Бялоблоцький розташовує в категорії непартійних (технократичних) кабінетів. Під час визначення типів урядових кабінетів до уваги дослідник бере кількісне співвідношення непартійних і партійних міністрів. Щодо цього відбувається означення таких лінійних категорій урядів:

1) якщо кількість непартійних міністрів значно перевищує кількість партійних міністрів, то варто говорити про технократичний (непартійний) тип кабінетів;

2) якщо кількість партійних міністрів значно перевищує кількість непартійних міністрів і посада прем'єр-міністра в кабінеті також є партійною – доводиться говорити про партійний тип уряду;

3) якщо кількість непартійних і партійних міністрів сумірна, а посада прем'єр-міністра лишається непартійною – треба говорити про напівтехнократичні урядові кабінети;

4) якщо кількість партійних і непартійних міністрів сумірна, а посада прем'єр-міністра партійна – можна говорити про формат напівпартійних кабінетів [1, с. 316–317].

Третій критерій типології – *тип партійних урядових кабінетів* (однопартійна/коаліційна більшість, однопартійна/коаліційна меншість). Четвертий критерій типології – *тип коаліційних урядових кабінетів більшої* (мінімально-переможна, надлишково-переможна, велика коаліція).

В атиповій парламентській системі правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр. урядові кабінети визначаємо за такими критеріями:

1) за *способом формування* як ті, які сформовані за схемою «всенародно обраний (на прямих виборах) прем'єр-міністр + парламентський спосіб формування щодо міністрів урядового кабінету»;

2) за *типом композиції/складу* (умовне позначення – ТК) – партійні (умовне позначення – П);

3) за *типом партійних урядових кабінетів* (умовне позначення – ТПУ) – коаліційні більшості (перші кабінети Б. Нетаньяху й Е. Барака; перший, другий, третій та четвертий кабінети А. Шарона) й коаліційні меншості (другий і третій кабінети Б. Нетаньяху й Е. Барака; п'ятий кабінет А. Шарона);

4) за *типом коаліційних урядових кабінетів більшості* (умовне позначення – ТКБ) – мінімально-переможна коаліція (перший кабінет Б. Нетаньяху) та надлишково-переможна коаліція (перший кабінет Е. Барака; перший, другий, третій та четвертий кабінети А. Шарона) (див. табл. 1).

Партії, які входили до складу коаліцій, можна поділити на такі політичні табори:

1) «лівий» – Партія праці (HaAvoda) і Мерець (Meretz);

2) «правий» – Лікуд (Likud), Ізраїль ба-Алія (YBA), Цомет (Tzomet), Гешер (Geshet), Національний союз (HaLe; у 1999 р. до складу входили такі партії: Ткума (Tkuma/T), Моледет (Moledet) та Херут – Національний рух (Herut);

3) «центр» – Партія Центру (MiHa) та Третій шлях (DS);

4) «релігійний» – Національна релігійна партія (Mafdal) і ШАС/Партія сефардських євреїв (Shas) (див. табл. 1).

Висновки. Унаслідок проведеного дослідження ми дійшли висновку, що особливості інституту прямих виборів прем'єр-міністра зумовили атиповість парламентської системи правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр. Урядові кабінети в атиповій парламентській системі правління в Державі Ізраїль у 1996–2003 рр. класифіковано за такими критеріями:

1) за способом формування як ті, які сформовані за схемою «всенародно обраний (на прямих виборах) прем'єр-міністр + парламентський спосіб формування щодо міністрів урядового кабінету»;

2) за типом композиції/складу – партійні;

3) за типом партійних урядових кабінетів – коаліційні більшості (перші кабінети Б. Нетаньяху й Е. Барака; перший, другий, третій та четвертий кабінети А. Шарона) й коаліційні меншості (другий і третій кабінети Б. Нетаньяху й Е. Барака; п'ятий кабінет А. Шарона);

4) за типом коаліційних урядових кабінетів більшості – мінімально-переможна коаліція (перший кабінет Б. Нетаньяху) та надлишково-переможна коаліція (перший кабінет Е. Барака, перший, другий, третій та четвертий кабінети А. Шарона).

Типи урядових кабінетів у Державі Ізраїль (1996–2003 рр.) [16]

№	Прем'єр-міністр	Перебування при владі	Партія прем'єр-міністра	Партійний склад урядового кабінету	ТК	ТПУ	ТКБ
1	Б. Нетаньяху 1	18.06.1996–4.01.1998	Likud	Likud + Shas + Mafdal + YBA + Geshet + DS + Tzomet	П	КБ	МПК
2	Б. Нетаньяху 2	4.01.1998–21.12.1998	Likud	Likud + Shas + Mafdal + YBA + DS + Tzomet	П	КМ	–
3	Б. Нетаньяху 3	21.12.1998–6.07.1999	Likud	Likud + Shas + Mafdal + YBA + DS + Tzomet	П	КМ	–
4	Е. Барак 1	6.07.1999–7.11.2000	HaAvoda	HaAvoda + Shas + Meretz + YBA + MiHa + Mafdal	П	КБ	НПК
5	Е. Барак 2	7.11.2000–10.12.2000	HaAvoda	HaAvoda + MiHa	П	КМ	–
6	Е. Барак 3	10.12.2000–7.03.2001	HaAvoda	HaAvoda + MiHa	П	КМ	–
7	А. Шарон 1	7.03.2001–29.08.2001	Likud	HaAvoda + Likud + Shas + HaLe-T + YBA	П	КБ	НПК
8	А. Шарон 2	29.08.2001–8.04.2002	Likud	HaAvoda + Likud + Shas + HaLe-T + MiHa + YBA	П	КБ	НПК
9	А. Шарон 3	8.04.2002–30.07.2002	Likud	HaAvoda + Likud + Shas + MiHa + YBA + Geshet	П	КБ	НПК
10	А. Шарон 4	30.07.2002–2.11.2002	Likud	HaAvoda + Likud + Shas + MiHa + YBA	П	КБ	НПК
11	А. Шарон 5	2.11.2002–28.01.2003	Likud	Likud + Shas + MiHa + YBA	П	КМ	–

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бялоблицький З. Стабільність та ефективність урядів у політичних системах країн Східної Європи : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. 470 с.

2. Георгіца А. Парламентарна форма державного правління: особливості та видові ознаки. *Право України*. 2009. № 10. С. 67–71.

3. Линц Х. Преимущества парламентаризма. *Пределы власти*. 1994. № 2–3. С. 41–51.

4. Литвин В., Романюк А. Концептуалізація і теоретична дистинкція понять «форма державного правління» та «система державного правління» у політичній науці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Сер. 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. Вип. 20 : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. С. 3–12.

5. Осадчук І. Прямі вибори прем'єр-міністра як індикатор атипової парламентської системи правління в Державі Ізраїль (1996–2003). *Політичне життя*. 2018. № 4. С. 37–43. DOI: 10.31558/2519-2949.2018.4.6.

6. Процюк І. Глава держави в парламентських монархіях і республіках. *Форум права*. 2012. № 3. С. 579–584.

7. Процюк І. Законодавча влада у парламентській республіці. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2014. Вип. 27. С. 22–38.

8. Процюк І. Модель поділу державної влади за умов парламентської республіки. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків : Право, 2010. Вип. 19. С. 3–11.

9. Процюк І. Парламентська форма правління: сутність і особливості. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 65–74.

10. Романюк А., Литвин В., Панчак-Бялоблицька Н. Політичні інститути країн Центрально-Східної

Європи: порівняльний аналіз. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 462 с.

11. Романюк А. Україна після виборів – перспективи відповідності демократичним стандартам. *Незалежний культурологічний часопис «І»*. 2007. № 50. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n50texts/romanyuk.htm> (дата звернення: 22.04.2020).

12. Сарторі Дж. Порівняльна конституційна інженерія: дослідження структур, мотивів і результатів : пер. з англ. Київ : АртЕк, 2001. 224 с.

13. Ханін В., Романюк А., Чернін В. Держава Ізраїль: політика і суспільство : навчальний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 372 с.

14. Шайо А. Самоограничение власти (краткий курс конституционализма) / пер. с венгерского. Москва : Юрист, 2001. 292 с.

15. Döring H. Is Government Control of the Agenda Likely to Keep “Legislative Inflation” at Bay? *Döring H. Parliaments and Majority Rule in Western Europe*. New York: St. Martin’s Press, 1995. P. 654–687.

16. Döring H., Manow P. Parliaments and governments database (ParlGov): Information on parties, elections and cabinets. *Cabinets of Israel*. URL: <http://www.parlgov.org/explore/ISR/cabinet/> (Last accessed: 22.04.2020).

17. Elgie R. The classification of democratic regime types: conceptual ambiguity and contestable assumptions. *European Journal of Political Research*. 1998. Vol. 33. No. 2. P. 219–238.

18. Hazan R. Presidentialized Parliamentarism: Electoral versus Political Presidentialization in Israel’s Parliamentary Democracy. *Paper prepared for delivery at the ECPR 28th Joint Sessions of Workshops*. Copenhagen, 14–19 April. 2000. URL: <https://ecpr.eu/Filestore/Paper-Proposal/05d9f5ea-2233-4936-ac01-8dc9ed216e38.pdf> (Last accessed: 22.04.2020).

19. Hazan R. Presidential Parliamentarism: Direct Popular Election of the Prime Minister, Israel’s New

Electoral and Political System. *Electoral Studies*. 1996. Vol. 15. № 1. P. 21–37.

20. Italy's Constitution of 1947 with amendments through 2012. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Italy_2012.pdf?lang=en (Last accessed: 22.04.2020).

21. Lijphart A. *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven; London: Yale University Press, 1999. 351 p.

22. Mahler G. The forming of the Netanyahu government: Coalition-formation in a Quasi-parliamentary setting. *Israel Affairs*. 1997. Vol. 3. № 3–4. P. 3–27.

23. Perenthaler P. *Allgemeine Staatslehre und Verfassungslehre*. Wien; New York : Springer, 1986. 477, [25] s.

24. Sezgin Y. *The Implications of Direct Elections in Israel*. The Turkish Yearbook. Ankara : Ankara University Press, 2000. Vol. 30. P. 67–105.

25. Stelman H. Electing a Prime Minister and a Parliament: The Israeli Election 1996. *Parliamentary Affairs*. 1996. Vol. 49. № 4. P. 648–660.

26. Susser B. The direct election of the prime minister: A balance sheet. *Israel Affairs*. 1997. Vol. 4. № 1. P. 237–257.

27. von Beyme K. *Parliamentary Democracy: Democratization, Destabilization, Reconsolidation 1789–1999*. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2000. 248, [8] p.

REFERENCES:

1. Bialoblotskyi, Z. (2013). *Stabilnist ta efektyvnist uriadiv u politychnykh systemakh krain Skhidnoi Yevropy: monohrafiia* [Stability and effectiveness of governments in the political systems of Eastern European countries: a monograph]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. 470 s. [in Ukrainian].

2. Heorhitsu, A. (2009). *Parlamentarna forma derzhavnogo pravlinnia: osoblyvosti ta vydovi oznaky* [Parliamentary Form of Government: Features and Specific Characteristics]. *Pravo Ukrainy*. № 10. S. 67–71. [in Ukrainian].

3. Lints, X. (1994). *Preimuschestvaparlamentarizma* [The Virtues of Parliamentarism]. *Predelyi vlasti*. № 2–3. S. 41–51. [in Russian].

4. Lytvyn, V., Romaniuk, A. (2016). *Kontseptualizatsiia i teoretychna dystynktsiia poniat «forma derzhavnogo pravlinnia» ta «systema derzhavnogo pravlinnia» u politychnii nauksi* [Conceptualization and Theoretical Distinction Between the Terms «Form of Government» and «System of Government» in Political Science]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*: Ser. 22. *Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplyn*. Vyp. 20: zbirnyk naukovykh prats. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. S. 3–12 [in Ukrainian].

5. Osadchuk, I. (2018). *Priami vybory premier-ministra yak indyikator atypovoi parlamentskoi systemy pravlinnia v Derzhavi Izrail (1996–2003)* [The direct elections of prime minister as an indicator of the atypical parliamentary system of government in the State of Israel (1996–2003)]. *Politychne zhyttia*. № 4. S. 37–43. DOI: 10.31558/2519-2949.2018.4.6. [in Ukrainian].

6. Protsiuk, I. (2012). *Hlava derzhavy v parlamentskykh monarkhiakh i respublikakh* [The Head of State in Parliamentary Monarchies and Republics]. *Forum prava*. № 3. S. 579–584. [in Ukrainian].

7. Protsiuk, I. (2014). *Zakonodavcha vlada u parlamentskii respubliki* [Legislative power in parliamentary republic]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia*. Vyp. 27. S. 22–38. [in Ukrainian].

8. Protsiuk, I. (2010). *Model podilu derzhavnoi vlady za umov parlamentskoi respubliki* [Model of separation of state power under the conditions of a parliamentary republic]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriaduvannia*. Kh.: Pravo. Vyp. 19. S. 3–11. [in Ukrainian].

9. Protsiuk, I. (2012). *Parlamentska forma pravlinnia: sutnist i osoblyvosti* [Parliamentary form of government: the nature and characteristics]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy*. № 4. S. 65–74. [in Ukrainian].

10. Romaniuk, A., Lytvyn, V., Panchak-Bialoblotska, N. (2014). *Politychni instytuty krain Tsentralno-Skhidnoi Yevropy: porivnialnyi analiz*. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. 462 s. [in Ukrainian].

11. Romaniuk, A. (2007). *Ukraina pislia vyboriv – perspektyvy vidpovidnosti demokratychnym standartam* [Ukraine after the elections – prospects for compliance with democratic standards]. *Nezalezhnyi kulturolohichni chasopys «Yi»*. № 50. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n50texts/romanyuk.htm> (data zvernennia: 22.04.2020). [in Ukrainian].

12. Sartori, Dzh. (2001). *Porivnialna konstytutsiina inzheneriia: doslidzhennia struktur, motyviv i rezultativ* [Comparative Constitutional Engineering: An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes]: per. z anhli. Kyiv: ArtEk. 224 s. [in Ukrainian].

13. Khanin, V., Romaniuk, A., Chernin, V. (2017). *Derzhava Izrail: polityka i suspilstvo: navch. posibnyk* [The State of Israel: Politics and Society: A Handbook.]. Lviv: LNU imeni Ivana Franka. 372 s. [in Ukrainian].

14. Shayo, A. (2001). *Samoogranichenie vlasti (kratkiy kurs konstitutsionalizma)* [Self-limitation of power (short course of constitutionalism)] / per. s vengerskogo. M.: Yurist. 292 s. [in Russian].

15. Döring, H. (1995). *Is Government Control of the Agenda Likely to Keep «Legislative Inflation » at Bay?* // Döring H. *Parliaments and Majority Rule in Western Europe*. New York: St. Martin's Press. P. 654–687. [in English].

16. Döring, H., Manow, P. *Parliaments and governments database (ParlGov): Information on parties, elections and cabinets. Cabinets of Israel*. URL: <http://www.parlgov.org/explore/ISR/cabinet/> (Last accessed: 22.04.2020). [in English].

17. Elgie, R. (1998). *The classification of democratic regime types: conceptual ambiguity and contestable assumptions*. *European Journal of Political Research*. Vol. 33. № 2. P. 219–238. [in English].

18. Hazan, R. (2000). *Presidentialized Parliamentarism: Electoral versus Political Presidentialization in Israel's Parliamentary Democracy*. Paper prepared for delivery at the ECPR 28th Joint Sessions of Workshops, Copenhagen, 14–19 April. URL: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/05d9f5ea-2233-4936-ac01-8dc9ed216e38.pdf> (Last accessed: 22.04.2020). [in English].

19. Hazan, R. (1996). *Presidential Parliamentarism: Direct Popular Election of the Prime Minister, Israel's New Electoral and Political System*. *Electoral Studies*. Vol. 15. No. 1. P. 21–37. [in English].

20. Italy's Constitution of 1947 with amendments through 2012. URL: https://www.constituteproject.org/constitution/Italy_2012.pdf?lang=en (Last accessed: 22.04.2020). [in English].

21. Lijphart, A. (1999). *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven; London: Yale University Press. 351 p. [in English].

22. Mahler, G. (1997). The forming of the Netanyahu government: Coalition-formation in a Quasi-parliamentary setting. *Israel Affairs*. Vol. 3. No. 3–4. P. 3–27. [in English].

23. Pernthaler, P. (1986). *Allgemeine Staatslehre und Verfassungslehre*. Wien; New York: Springer. 477, [25] s. [in English].

24. Sezgin, Y. (2000). The Implications of Direct Elections in Israel. *The Turkish Yearbook*. Ankara: Ankara University Press. Vol. 30. P. 67–105. [in English].

25. Stellman, H. (1996). Electing a Prime Minister and a Parliament: The Israeli Election 1996. *Parliamentary Affairs*. Vol. 49. No. 4. P. 648–660. [in English].

26. Susser, B. (1997). The direct election of the prime minister: A balance sheet. *Israel Affairs*. Vol. 4. No. 1. P. 237–257. [in English].

27. von Beyme, K. (2000). *Parliamentary Democracy: Democratization, Destabilization, Reconsolidation 1789–1999*. Basingstoke: Palgrave Macmillan. 248, [8] p. [in English].

Governmental cabinets in the context of functioning of the atypical parliamentary system of government in the state of Israel (1996–2003)

Osadchuk Ihor Yuriiiovych

Candidate of Political Science,
Associate Professor at the Department
of Political Science
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine

Extremely different factors of political process and inter-institutional relations, which are the conditions for defining different types of systems of government, can be indicators for distinguishing typical and atypical parliamentary systems of government. In this cut, the purpose of the article is to determine the types of governmental cabinets in the context of functioning of the atypical parliamentary system of government in State of Israel (1996–2003). This purpose was solved in the situation when new institutionalism and its types/paradigms were chosen as a theoretical and methodological basis of the research.

The features of the institution of direct elections of prime minister predetermined the atypicality of parliamentary system of government in State of Israel in 1996–2003. Party or bloc that nominated a candidate for a prime minister in 1996, 1999 received much lower support than a candidate himself. This meant that a significant part of electorate shared its choice on parliamentary elections and direct elections of prime minister, voting for a candidate for a prime minister from one party and given votes to Knesset for another party.

The author determined the types of governmental cabinets in atypical parliamentary system of government in State of Israel in 1996–2003. Consequently, it is argued that governmental cabinets are classified as: 1) cabinets formed by the pattern «the popularly elected (by direct elections) prime minister + the parliamentary method for ministers of governmental cabinet» for the formation method; 2) party governmental cabinets for the type of composition; 3) majority coalition government (B. Netanyahu's and E. Barak's first cabinets; A. Sharon's first, second, third and fourth cabinets) and minority coalition government (B. Netanyahu's and E. Barak's second and third cabinets; A. Sharon's fifth cabinet) for the type of party governmental cabinet; 4) the minimum winning coalition (B. Netanyahu's first cabinet) and the oversized coalitions (E. Barak's first cabinet; A. Sharon's first, second, third and fourth cabinets) for the type of the majority coalition government.

Key words: system of government, parliamentarism, atypical parliamentarism, governmental cabinet, institution of the direct elections of the prime minister, State of Israel.